

Suomen sääkset 1997

Pertti Saurola

© Pekka Helo

Rengastustoimiston johtama valtakunnallinen sääksiprojekti täytti viime kesänä 27 vuotta. Vaikka jo yli neljänneksivuosisata on kulunut, Suomen sääksien seuranta jatkuu entisellä, lähes täydellisellä teholla. Tällä hetkellä sääksirekisterissä on yhteensä 32 446 pesäkohtaista vuosiraporttia. Yksi ”raportti” sisältää kaikkien yhdelle pesälle samana vuonna tehtyjen tarkastuskäyntien tulokset. Koska laadin viime vuonna melko kattavan katsauksen Suomen sääksistä (Saurola 1997), tyydyn nyt huomattavasti suppeampaan esitykseen, josta selviää muutamien diagrammien välityksellä sääksivuoden 1997 tunnusluvut. Sääksiseurannan hallinnolli-

set yksiköt ovat olleet ja ovat ainakin toistaiseksi kunta ja romutetun läänijaon mukainen lääni. Tässä kirjoituksessa ”lääni” tarkoittaa siis vanhan läänijaon mukaista lääniä.

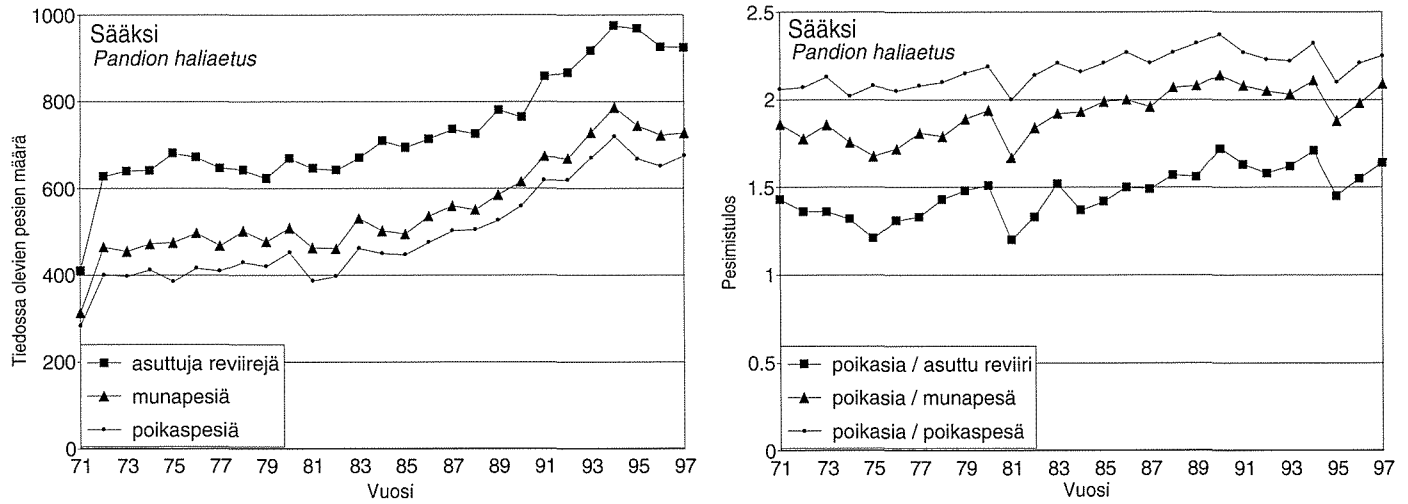
Tarkastusteho ja parien määrä lähes ennallaan

Vuonna 1997 tarkastettiin kaikkiaan 1416 sääksen pesäpaikkaa. Asuttuja reviierejä todettiin 925, joista 728 oli munapesiä, joista puolestaan 675 tuotti poikasia.

Läpi koko 27 vuoden seurantajakson kulkeva käyrästä, joka kuvaa asuttujen reviirien, munapesien ja poikaspesien mää-

riä, on edelleen ilahduttavan nousujohtainen (kuva 1). Parin vuoden takainen notkahdus alaspäin selittyy seurantatehon (tilapäisellä?) hiipumisella lähinnä maan pohjoisosassa, jossa selkoset ovat mittavia ja miehiä on vähän. Vuonna 1997 pahimmat puutteet pesien tarkastuksessa osuivat Oulun lääniin, lähinnä Suomussalmen ja Kuusamon alueelle. Sääksiprojektiin osallistui viime kesänä 113 rengastajaa.

Sääksireviirit jakautuvat melko tasaisesti eri läänien alueille (kuva 2). Hämeen läänissä todettiin vuonna 1997 eniten (16 %) ja Pohjois-Karjalan läänissä vähiten (3,2 %) asuttuja sääksireviirejä. Turun ja Porin lääni oli, kuten koko seurantaprojektin ajan, selvästi toiseksi paras sääksi-

Kuva 1. Tarkastettujen sääksenpesien lukumäärät (vasen kuva) ja pesimistulos (oikea kuva) Suomessa 1971–1997. Neliöt = asutut reviirit yhteensä, kolmiot = munapesät yhteensä, pisteet = poikaspesät.

Fig. 1. Number of occupied (squares), active (triangles) and successful nests (dots) of Finnish Ospreys *Pandion haliaetus* checked in 1971–1997 (on the left). Breeding output of occupied (squares), active (triangles) and successful nests (dots) in the same period (on the right).

lääni (13,1 %). Jos vain asutuiksi todetut reviirit otetaan huomioon Lapin (10,1 %), Kymen (10,1 %), Vaasan (9,4 %) ja Mikkelin (9,3 %) läänit kamppailevat tasapäisesti kolmannelta sijasta, mutta todellinen reviirimäärä on Lapissa varmaankin selvästi muita kolmea suurempi. Oulun läänistä vuonna 1997 löydettyjen reviirien määrä on kaikkein kauimpana vuonna 1995 esitetystä minimiarviosta (kuva 2).

Pesintä myöhässä, mutta onnistui hyvin

Sääksen poikaset kuoriutuivat vuonna 1997 koko maan aineistosta laskettuna keskimäärin 13 kesäkuuta eli 3 vuorokautta jakson 1971–1997 kokonaiskeskiarvoa myöhemmin. Ainoastaan kerran aikaisemmin, vuonna 1985, sääksenpojat ovat kuoriutuneet yhtä myöhään. Kuudessa eteläisimmässä läänissä ja Lapissa ero läänikohtaiseen keskiarvoon oli hyvin yhdenmukaisesti noin 2 vuorokautta ja ”Väli-Suomen” lääneissä 3–5 vuorokautta (kuva 3). Kun viimeiset 26 seurantavuotta (pilottivuosi 1971 on jätetty puutteellisenä pois) pannaan kuoriutumispäivän mukaiseen järjestykseen, vuosi 1997 kuuluu kahdeksan eri läänikohtaisen aineiston mukaan viiden myöhäisimmän vuoden joukkoon.

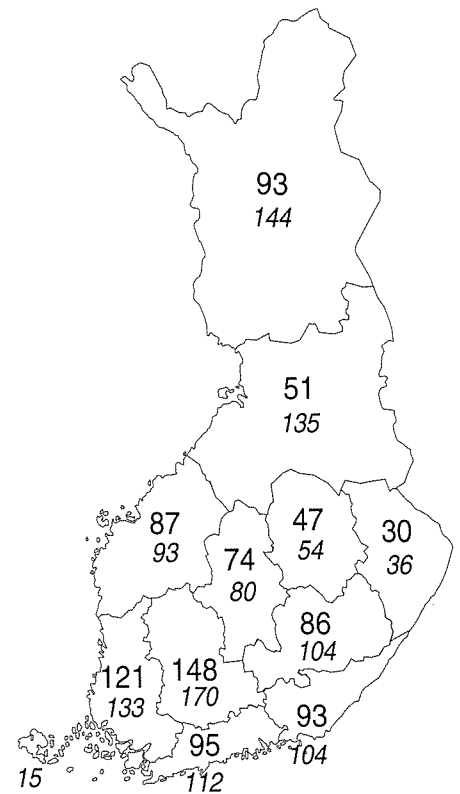
Edellisessä katsauksessa totesin sääksen pesinnän ajoituksen korreloituvan hyvin voimakkaasti järvien jäänlähtoon (Saurola 1997). Vuonna 1997 sääksen pesintä oli hieman enemmän myöhässä kuin mitä ”jäänlähdomalli” ennusti. Poikkeama ”teoriasta” oli kuitenkin hyvin vähäinen: viime kevään jäänlähdoindeksi (ks. Sauro-

la 1997) oli aineiston kolmanneksi myöhäsin. Jäät lähtivät myöhemmin vain vuosina 1985 ja 1981.

Vuoden 1997 pesimistulos oli koko maan aineiston mukaan 1,64 poikasta/asuttu reviiri, 2,09 poikasta/munapesä ja 2,25 poikasta/poikaspesä. Ensimmäiset kaksi lukemaa ovat olleet parempia vain vuosina 1990 ja 1994 (kuva 1). Poikasten määrä onnistunutta pesintää kohti on sen sijaan ollut kuutena vuonna korkeampi kuin 1997. Läänikohtaiset pesimistulokset vaihtelevat suuresti (kuva 4). Oulun ja Pohjois-Karjalan läänin tulokset olivat viime vuonna selvästi pitkäaikaista keskiarvoa huonommat. Uudenmaan läänin tulos oli käytännössä sama kuin keskiarvo ja kaikissa muissa lääneissä sääkset menestyivät vuonna 1997 keskimääräistä paremmin.

Asutuista pesistä 47 % tekopesiä

Sääksen pesimistulos on 1980-luvun alkupuolella ja erityisesti 1990-luvulla ollut erinomainen (kuva 1). Hyvän pesimistuloksen tärkeimpänä edellytyksenä on ollut tekopesien rakentaminen korvaamaan tehometsätalouden aiheuttamia muutoksia. Koko maan aineistosta laskien peräti 47 % tunnetuista asutuista sääksenpesistä oli vuonna 1997 tekopesiä! Vaasan ja Hämeen läänissä tekopesien osuus on jo ylittänyt 70 % ja Kymen läänissä ollaan jo lähellä (kuva 5). Surullista, että tekopesiä on jouduttu ja joudutaan tulevaisuudessakin rakentamaan. Upeata, että pakkotilanteessa tekopesäverkosto on saatu aikaan!

Kuva 2. Vuonna 1997 asutuiksi todettujen sääksireviirien lukumäärät (ylemmät luvut) ja vuonna 1995 tehdyn kannanarviokyselyn mukaiset sääksireviirien minimimäärät (alemmat, kursivoidut luvut) lääneittäin vanhan läänijaon mukaan.

Fig 2. Numbers of occupied Osprey territories verified in 1997 (upper figures) and the minimum estimates of occupied territories given by Osprey ringers in 1995 (lower figures in italics) by provinces (note: old provincial system).

Seuranta jatkuu – ilmoita merkittävät pesät!

Sääksikannan seuranta jatkuu, vaikka sääksi ei olekaan tällä hetkellä yhtä uhanalainen kuin monet muut lajit. Sääksen hyvinvoinnin eteen on kuitenkin jatkuvasti tehtävä työtä, se kuuluu suojelunlaissa uuteen luokkaan ”suojelunvaraiset”. Vuosittain syntyy uusia sääksireviirejä etenkin nyt, kun sääksellä menee hyvin. Olisi arvokasta, että niistä saataisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tieto sääksirekisteriin. Siis, jos löydät sääksen pesäpuun, jossa ei ole rauhoitus- taulua, lähetä viesti ja mahdollisimman tarkka tieto pesän sijainnista (mieluiten peruskarttakopio) Rengastustoimistoon. Osoite: Rengastustoimisto, PL 17, 00014 Helsingin yliopisto. Sähköposti: elmu_ren@cc.helsinki.fi

Kiitokset

Sääksirengastajien työtä ylistävät sanat on jo vuosien saatossa puhuttu puhki. Jukka Haapala ja Jari Korhonen ovat pitäneet paperit ja bitit järjestyksessä. Antti Hjelt Heikki Lokin paimentamana ja opiskelijaryhmän avustamana on suunnitellut sääksiprojektin uuden tietojärjestelmän, joka odottaa käyttöönottoa. Parhaimmat kiitokset panoksestanne!

Summary: Finnish Ospreys *Pandion haliaetus* in 1997

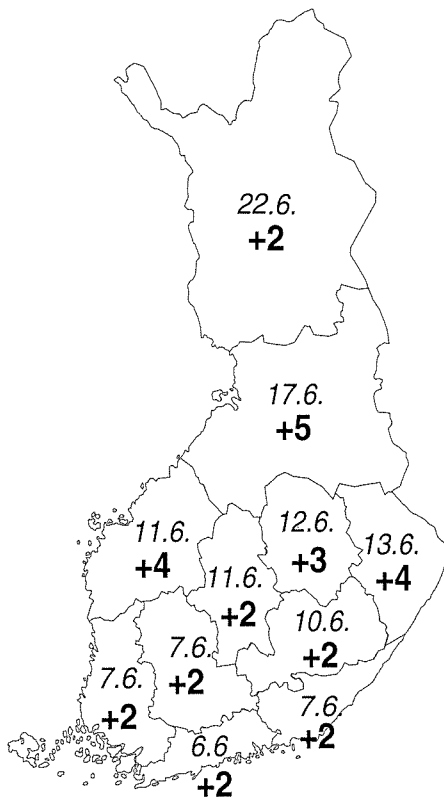
The *Project Pandion*, a nationwide monitoring program on the Finnish Ospreys *Pandion haliaetus* was started by the Finnish Ringing Centre in 1971. Since then nearly all occupied Osprey territories known to the project have been checked annually by ringers (fig. 1). In 1997, a total of 1416 current and former nest-sites were checked and 925 occupied nests found. Of these 728 were active (eggs were laid) and 675 successful (nest produced young). Osprey

territories are distributed relatively evenly throughout the country (fig. 2). The average hatching date for the entire country was June 13 in 1997, the same as the latest previous record during the project (from 1985); see fig. 3 for differences within the country. However, the breeding output was very good, for the entire country, with on average 1.64 fledglings per occupied territory, 2.09 per active nest and 2.25 per successful nest. The breeding output varied markedly in different parts of the country (fig. 4), but no in-depth analysis has been made to determine the factors behind this variation. In total, 47% of occupied Osprey nests were on artificial platforms in 1997 (fig. 5). The *Project Pandion* continues.

Kirjallisuus

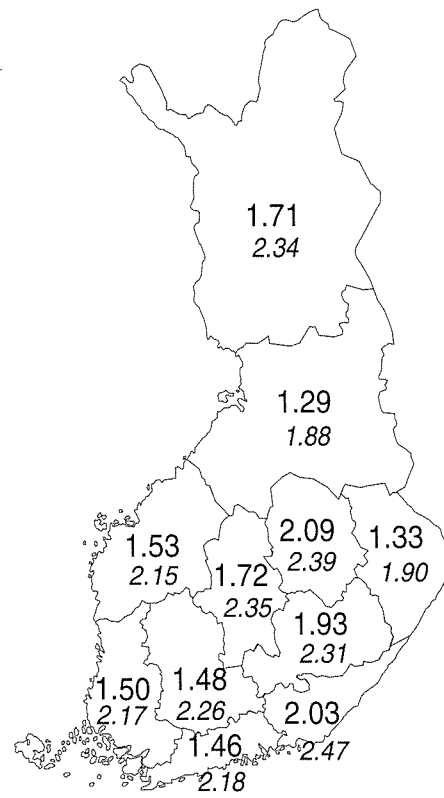
Saurola, P. 1997: Suomen sääkset 1995–1996: kannan koko, pesimätulos ja pesintäajan vaihtelu (Summary: Finnish Ospreys *Pandion haliaetus* in 1995 and 1996. – Linnut-vuosikirja 1996:35–40.

Kirjoittajan osoite / Author's address
Rengastustoimisto
PL 17
FIN-00014 Helsingin yliopisto

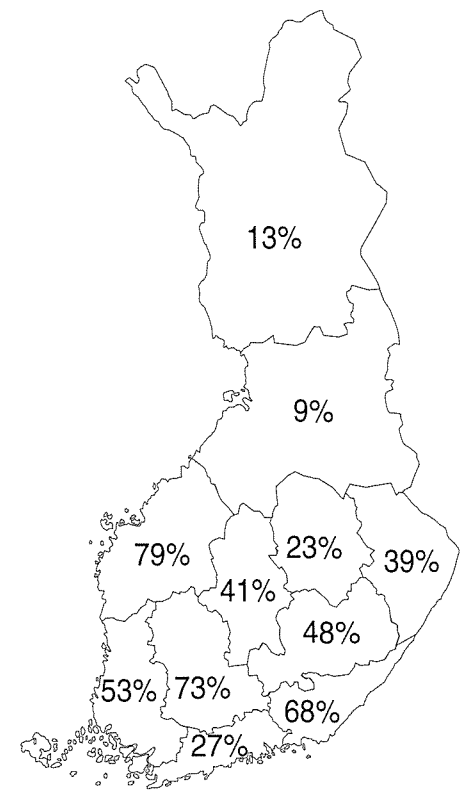
Kuva 3. Lääneittäiset sääksenpoikasten keskimääräiset kuoriutumispäivät jaksolla 1971–1997 (kursivoidut ylemmät luvut) ja vuoden 1997 keskimääräisten kuoriutumispäivien poikkeamat niistä vuorokausina (lihavoidut alemmat luvut).

Fig. 3. Average annual hatching dates by province of Finnish ospreys in 1971–1997 (upper bound figures in italics) and the deviations (in days; lower bound figures in bold) from the average hatching dates in 1997 from the long-term means.

Kuva 4. Lääneittäiset sääksen pesimätulokset vuonna 1997. Ylemmät luvut = poikasten keskimäärät asuttua reviiriä kohti. Alemmat kursivoidut luvut = poikasten keskimäärät poikaspesää kohti.

Fig. 4. Average annual breeding output by province of Finnish Ospreys in 1997 per occupied (upper figures) and successful (lower figures in italics) nests.

Kuva 5. Lääneittäiset tekopesien osuudet asutuista sääksenpesistä vuonna 1997.

Fig. 5. 1997 percentual shares of artificial nests of all Finnish occupied Osprey nests (by province).